

УДК 332.02

О.В. ПЕРЕПЕЛЮКОВА, канд. екон .наук, науковий співробітник відділу проблем міжрегіонального співробітництва

Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

О.М. КРАСНОНОСОВА, канд. екон .наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнесу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО –ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

В статті досліджено сутність поняття «організаційно-економічний механізм». Розкрито теоретичну основу оновленого організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіоном. Встановлено, що організаційно-економічні механізми управління інноваційним розвитком регіонів можна розділити на групи. Зазначено, що реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає використання сукупності ресурсів і пов'язана з певними ризиками в зв'язку зі зміною факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Надано результати експертної оцінки економічних, соціальних, технологічних і організаційних ризиків.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, інноваційний розвиток, регіон, управління, ризики.

Вступ. Реалізація реформи децентралізації влади в Україні і передача частини повноважень на рівень місцевих органів вимагає переформування складових організаційно - економічного механізму управління регіоном, через,

те, що функції і важелі управління на регіональному та місцевому рівнях досить широкі: від безпосередньої участі в розвитку інфраструктури регіону шляхом прямого бюджетного фінансування або створення і використання з цією метою позабюджетних асигнувань до встановлення пільгового оподаткування підприємствам, які наповнюють внутрішній ринок, крім того, це вирішення питань соціального розвитку регіону, в тому числі, організації інформаційних центрів, що забезпечують населення інформацією про наявність вакансій, створення навчальних центрів перекваліфікації та підтримки малого бізнесу, створення і фінансування регіонального фонду перепідготовки кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування складових організаційно–економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні внесли такі вчені, як О. Кузьмін, О. Лапко, В. Мальцев, А. Мерзляк, А. Поручник, Б. Твісс, А. Череп, Й. Шумпетер та ін. Проте деякі теоретичні аспекти потребують додаткового дослідження та уточнення складових організаційно–економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні.

Визначення поняття організаційно економічного механізму в своїх роботах досліджували багато вчених-економістів. Зокрема, А. Кульман стверджує, що «... організаційно-економічний механізм є певною сукупністю або послідовністю економічних явищ» [1]. Б. Мільнер, О. Кочетков та Д. Левчук, а також Д. Сімкін [2–3] розширили поняття організаційно-економічного механізму, доповнивши його: елементами організації процесу прийняття рішень; системою розподілу і забезпечення ресурсами; основними способами впливу на об'єкт управління, що включають різні методи, наприклад, адміністративно-організаційні та економічні. Ці автори вважають, що «організаційно-економічний механізм управління повинен виконувати такі головні завдання: забезпечення необхідної відповідальності за досягнення конкретних результатів, узгодження цілей, стимулювання і мотивацію учасників діяльності, розподіл та забезпечення ресурсами» [2].

О. Федорович [4] розглядає визначення організаційно-економічного механізму з точки зору системного підходу і розкриває його зміст, як взаємозалежну сукупність елементів – організаційно, економічно, а іноді і технологічно пов'язаних між собою у підсистемах нижчого рівня.

Найбільш близьке до умов і змісту регіонального управління визначення організаційно-економічного механізму сформулював Б. Райзберг. Він розуміє під організаційно-економічним механізмом сукупність організаційних структур і конкретних форм та методів управління, а також правових форм, за допомогою яких реалізуються економічні закони і процеси відтворення, що мають місце за певних обставин [5].

Узагальнюючи розглянуті визначення, можна стверджувати, що з точки зору структурного підходу, організаційно-економічний механізм управління повинен включати перелік суб'єктів управління, функції управління, об'єкти управління. Склад і характеристику визначають наявні взаємозв'язки й методи управління, що враховують відповідну ієрархію, мету і завдання управління.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та визначення теоретичних аспектів формування складових організаційно - економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів України.

Результати дослідження. Значимість організаційно-економічного механізму розуміють як певний результат, досягнення якого планується за умови реалізації його економічних та організаційних складових, які деталізуються в задачах, перелік та послідовність яких може змінюватися в залежності від умов, що склалися в економіці країни та регіонів. Деталізація завдань дозволяє послідовно визначити заходи для реалізації, які вимагають конкретного визначення термінів, виконавців, ресурсів і методів реалізації.

Оновлений організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком регіоном має виходити з чіткого розмежування владних функцій і правової компетенції між усіма рівнями територіальної системи на основі: децентралізації та демократизації системи управління; досягнення компромісу між загальнодержавними і регіональними інтересами;

розширення самостійності і підвищення відповідальності кожної управлінської ланки; реалізації територіальної реформи в економіці України на основі дотримання регіональних економічних інтересів; посилення економічних взаємозв'язків між ланками регіонального комплексу та ресурсними можливостями їх розвитку; реалізації норм раціонального природокористування та нормалізації екологічної безпеки; досягнення компромісу між економічною ефективністю виробництва і соціальною справедливістю. Досягнення останнього можливо виключно завдяки інноваційному розвитку, який має дві основні складові: реалізацію інноваційних проектів і розвиток інноваційного потенціалу.

Під інноваційним розвитком слід розуміти, перш за все, послідовність реалізованих нововведень, саме ж нововведення, тобто наукова, науково-технологічна або технічна розробка, винахід, стає інновацією, як правило, у вигляді товару, послуги, або методу. Нововведення успішніше, якщо охоплює не одну сферу економічної діяльності, а включає такі сфери, як управління, маркетинг, навчання, фінанси, комунікації тощо. Отже, інноваційний розвиток має носити комплексний характер, бо інноваційний розвиток - це не тільки сам інноваційний процес, а й розвиток системи факторів і умов, необхідних для його здійснення.

Ефективне управління інноваційного розвитку вимагає глибокого теоретичного обґрунтування та системного вивчення. А розробка ефективних інструментів управління інноваційним розвитком вимагає використання різних підходів – структурного, функціонального, процесного та їх узагальнення задля формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів України.

Формування організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає дослідження змісту поняття «механізм» в його більш загальному сенсі. Так, в економічному словнику поняття «механізм» розглядається як послідовність станів або процесів, які визначають яку-небудь дію, явище, або як система, що визначає

порядок будь-якого виду діяльності [2]. А організаційно-економічні механізми мають певні відмітні характеристики, а саме: вихідне явище – причина, яка запускає економічний механізм іноді легко встановлюється, а іноді – невідома; поки механізм не почне діяти, неможливо вказати учасників та виконавців механізму, ними може бути будь-яка зі сторін господарських відносин, або вони по черзі можуть виконувати різні ролі; фактори впливу, які діють на перебіг механізму й часто не піддаються кількісній оцінці; реалізація механізму може наštтовхнутися на опір з боку його потенційних учасників і виконавців, ступінь якого заздалегідь неможливо передбачити. Причому, чим нижче в соціально-економічній ієрархії знаходиться учасник механізму, тим важче змусити його змінити свою поведінку в потрібному напрямку за допомогою заходів державного регулювання.

Також, враховуючи ступінь впливу держави, організаційно-економічні механізми управління інноваційним розвитком регіонів можна розділити на наступні групи: 1) механізми, засновані на використанні важелів саморегулювання, коли головна функція держави полягає в тому, щоб визначити економіко-правові умови діяльності для всіх суб'єктів ринкових відносин, а самі відносини регулюються ринком; 2) механізми державного регулювання, які значно розширюють функції держави і передбачають участь у всіх фазах процесу відтворення; 3) механізми стихійного регулювання, які характеризуються пасивною роллю держави і відсутністю передумов для використання важелів управління. Такий механізм може призвести до поглиблення економічної кризи, подальшого розбалансування ринкового механізму і гіперінфляції.

А реалізацію організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні забезпечують його учасники. До них входять, перш за все, інститути влади, які приймають рішення, це учасники, які визначають цілі та завдання механізму, а також методи і інструменти їх реалізації, або суб'єкти управління, як основний елемент керуючої системи, що забезпечує взаємодію інших елементів. Реалізація організаційно-економічного

механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає використання сукупності ресурсів: матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних.

Своєчасність і повноту реалізації організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні забезпечує система контролю, ефективність функціонування якої вимагає визначення термінів, видів контролю і контрольованих параметрів. Нормативно-правове забезпечення організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні передбачає використання методів та інструментів, закріплені в чинному законодавстві і в угодах між учасниками.

Формування і реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю в регіоні пов'язана з певним ризиком порушення його функціонування в зв'язку зі зміною факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Для зручності оцінки ризиків доцільно розділити їх на чотири групи: економічні, соціальні, технологічні та організаційні [5]. Вплив ризиків можна оцінити за допомогою використання методу експертних оцінок, а обробку результатів проводити за допомогою методу парних порівнянь на основі багатомірного шкалювання. В результаті можна отримати низку ризиків, які мають пріоритетне значення та визначають результативність організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю регіону у поточному періоді.

Емпіричне оцінювання ризиків експертами дозволила визначити, що найбільш впливовими є технологічні, їх належить 32,5 %. З них вирішальне значення мають невивченість інноваційних технологій, як найбільш впливовий за рангом ризик, що дорівнює 16,2 %, а також швидкість оновлення світових технологій, якому належить 7,9 %. В той же час, найменшу оцінку в цій групі отримала схильність інноваційних процесів до впливу зовнішніх факторів, а саме 2,3 %. Вірогідність зміни інноваційних пріоритетів становила 6,1 %.

Група соціальних ризиків визнана другою за значимістю, вона становить 26,5 %, причому найбільш вагомий ризик у цій групі – низька культура

поводження з ресурсами, необхідними для реалізації інновації, 13,3 %. Супротив нововведенням становив 7 %, низька кваліфікація виконавців – 5,1 %, недбалість осіб, що відповідають за реалізацію проектів, як вже сказано, 1,1 %.

Групи економічних і організаційних ризиків отримали відповідно 20,4 % і 20,6 %. Найбільш вагомим економічним ризиком є низька інвестиційна привабливість регіонів – 9,8 %, потім йдуть ризики, що пов'язані з нестарчію власних коштів та неможливістю використання кредитів, 4,5 %, найменше значення у цій групі має оцінка ризику відсутності державної підтримки – 1,6 %. Група організаційних ризиків отримала такі оцінки: помилкове визначення потреби у ресурсах – 10,9 %, неефективне планування – 5,7 %, недосяжність ринку ресурсів – 2,4 %, можливість корегування етапів реалізації інноваційного проекту – 1,6 %.

Висновки. Проведене дослідження теоретичних аспектів формування складових організаційно – економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів дозволило підтвердити гіпотезу, що оновлений організаційно-економічний механізм управління регіоном має виходить з чіткого розмежування владних функцій і правової компетенції між усіма рівнями територіальної системи. А реалізацію організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком регіонів в Україні забезпечують його учасники завдяки ефективному використанню сукупності ресурсів: матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних. Встановлено, що формування і реалізація організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю в регіоні пов'язана з певними ризиками, які поділено на чотири групи: економічні, соціальні, технологічні та організаційні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кульман А.А. Экономические механизмы / А. А. Кульман; пер с фр.; под общ. редакцией Н.И. Хрустальной. – М.: АО Издательская группа «Прогресс», «Универс». – 1993. – 92 с.

2. Мильнер Б.З. Управление территориально-производственными комплексами и программами их создания / Б.З. Мильнер, А.В. Кочетков, Д.Г. Левчук. – М.: Наука, 1985. – 232 с.

3. Симкин Д.Г. Некоторые особенности развития организационно-экономического механизма управления регионом / Д.Г. Симкин // Вестник ОГУ. – 2009. – № 8 (102). – С. 22–29.

4. Федорович В.О. Состав и структура организационно-экономического механизма управления собственностью крупных промышленных корпоративных образований / В.О. Федорович. – Новосибирск: Сибирская финансовая школа. – 2006. – № 2. – С. 45–54.

5. Мерзляк А. В. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону : Монографія / А. В. Мерзляк, О. В. Кіктенко. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 160 с.

6. Кузьмін О.Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність: Монографія / Кузьмін О.Є., Князь С.В., Тувакова Н.В., Кузнєцова А.Я. [За наук. ред. проф., д-ра екон. наук О.Є. Кузьміна]. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 223 с.

REFERENCES

1. Kulman A.A (1993), *Еcпнјmscheckie mechnizms* [Economic mechanisms], JSC Publishing group «Progress», Universus. – 92 p.

2. Milner B.Z (1985), *Upravlenie teritorialno-proizvodstvenimi kompleksami I programami ih sozdaniya* [Management of territorial production complexes and programs for their creation], Moscow: Nauka. – 232p.

3. Simkin D.G. (2009), *Nekotorie osobennosti razvitiya organizatcionno-ekonomicheskogo mehanizma upravleniya regionom* [Some features of the development of the organizational and economic mechanism of the region management], Herald of the OSU. – N. 8 (102), P. 22–29.

4. Fedorovich V.O (2006), *Sostav i struktura organizatcionno-ekonomicheskogo mehanizma upravleniya sobstvenosty krupnih promishlenih korporativnih obrazovani* [Composition and structure of the organizational and

economic mechanism for managing the property of large industrial corporate entities], Siberian Financial School. – № 2. – P. 45–54.

5. Merzlyak AV (2009), *Dergavne regulirovanie innovacionnoe rozvitky region* [Derzhavne regulyvannya innovatsiynoho rozvytku rehionu], Zaporizya KPU. – 160p.

6. Kuzmin O (2003), *Investicionaya ta innovacionnaya diyalnost* [Investment and Innovation], Lviv: LBI NBU. – 223p.

Надійшла 17.02.2017

Е.В. Перепелюкова., к.э.н., научный сотрудник отдела проблем межрегионального сотрудничества Института экономико-правовых исследований НАН Украины, г.Киев

Е.Н Красноносова., к.э.н., доцент, доцент кафедры менеджмента и бизнеса, ХНЭУ имени Семена .Кузнецца, г. Харьков

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОСТАВЛЯЮЩИХ ОРГАНИЗАЦИОННО- ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ РАЗВИТИЕМ РЕГИОНОВ В УКРАИНЕ

В статье исследована сущность понятия «организационно-экономический механизм». Раскрыто теоретическую основу обновленного организационно-экономического механизма управления инновационным развитием регионом. Установлено, что организационно-экономические механизмы управления инновационным развитием регионов можно разделить на группы. Отмечено, что реализация организационно-экономического механизма управления инновационным развитием регионов в Украине предусматривает использование совокупности ресурсов и связана с определенными рисками в связи с изменением факторов внешней и внутренней среды. Представлены результаты экспертной оценки экономических, социальных, технологических и организационных рисков.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, инновационное развитие, регион, управление, риски.

O.V Perepelyukova., Ph.D., researcher of the Institute of the problems of regional cooperation economic and legal research of Ukraine, Kyiv

O.M Krasnonosova., Ph.D., associate professor, assistant professor of management and business Kharkiv National University of Economics S. Kuznets, Kharkiv.

**THEORETICAL ASPECTS OF COMPONENTS OF
ORGANIZATIONAL -ECONOMIC MECHANISM FOR MANAGING
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF REGIONS IN UKRAINE**

The essence of the concept "organizational-economic mechanism" is investigated in the article. The theoretical basis of the renewed organizational and economic mechanism for managing innovation development in the region is disclosed. It is established that the organizational and economic mechanisms for managing the innovative development of the regions can be divided into groups. It is noted that the implementation of the organizational and economic mechanism for managing the innovative development of regions in Ukraine involves the use of a set of resources and is associated with certain risks due to changes in external and internal factors. The results of expert evaluation of economic, social, technological and organizational risks are presented.

Keywords: *organizational and economic mechanism, innovative development, region, management, risks.*